

Щоб задіяти всіх учнів, створити умови для творчої самореалізації нами були введені посади костюмерів, декораторів та режисерів. Костюмери відповідали за дизайн масок та виготовлення костюмів. Як виявилось чимало школярів захотіли бути костюмерами. Інша не менш престижна та приваблива посада – декоратор також була сприйнята дітьми із захопленням. Учні з цікавістю бралися за виготовлення необхідних для вистави атрибутів та декорацій. Навіть, здавалось би, простий елемент – квітка з кольорового картону виготовлялась дітьми з великим захопленням та відповідальністю, бо це ж – елемент казкової вистави! Школярі самостійно обирали матеріали за фактурою та кольором, що відповідали оформленню сцени та костюмів. «Режисери» слідували за тим, аби актори вивчили текст, знали, хто за ким грає, і давали деякі поради щодо виконання тих чи інших сюжетів театралізації. На нашу думку, весь процес підготовки до вистави та безпосереднього виступу сприяв виявленню та розкриттю творчого потенціалу учнів, зокрема уяви, фантазії, мислення, музичних та акторських здібностей, а також позитивно вплинув на розвиток комунікативних навичок, навчив працювати у колективі.

Висновки. Таким чином, організація позакласної діяльності молодших школярів є моделюванням творчої діяльності. Учні, граючись, входять у роль творця: поета, художника, музиканта, проникаючись почуттям і емоціями, які необхідні для створення образу. В результаті можемо зробити висновок про те, що педагоги мають цілеспрямовано розвивати творчий потенціал молодших школярів засобами музичних ігор, навчаючи їх самостійно імпровізувати, вигадувати композиції танців, хороводів.

Література

1. Кутьев В.О. Внеурочная деятельность школьников. Пособие для классных руководителей. М.: Просвещение, 1988. 287 с.
2. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник С.Садовенко. К.: Шкільний світ, 2008. 128 с.
3. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка. К., 1996. 143 с.
4. Українські народні пісні. URL: <http://proridne.com> Дата звернення 27.03.2020

**Л. Бевза,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Барановська**

**МУЗИЧНО ІГРИ – ДІЄВИЙ ЗАСІБ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Постановка проблеми. Дитинство – унікальний віковий етап, що відрізняється здатністю глибоко відчувати і переживати, захоплюватись і дивуватись, яскраво і безпосередньо виражати свої емоції, безмежно фантазувати. Діти щирі та відкриті у своїх почуттях, думках, уподобаннях. Музика – вид мистецтва, що дозволяє сильніше і природніше вплинути на виховання та розвиток дитини, розкрити її творчий потенціал та здібності, сформувати людину-творця. «Музика – уява – фантазія – казка – творчість – отака доріжка, ідучи якою, дитина розвиває свої духовні сили», – повчав В. Сухомлинський. Допомогти знайти цю стежку, вміло спрямувати дітей на шлях творчої самореалізації – завдання вчителів, вихователів, батьків.

Видатні педагоги вважали мистецтво, зокрема музику, могутнім засобом розвитку творчих здібностей. Через музичні твори передавалась специфічно-музична чуттєво-емоційна інформація. Видатні філософи та педагоги всіх часів указували на важливість застосування музики у вихованні дітей (Конфуцій, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський та багато інших). Розкриваючи велике значення музичної освіти та виховання педагоги різних країн відзначали функціональні призначення музичного мистецтва: одночасний розвиток інтелекту, емоцій та здоров'я дітей (Я. Коменський, Р. Штайнер, М. Монтессорі); виховання вільної індивідуальності, саморозвиток (Ж.-Ж. Руссо, С. Френе); розвиток логічного мислення та вроджених задатків (Й. Песталоцці, Д. Дьюї); засіб формування характеру (Й. Гербарт); розвиток «почуття художнього» (Р. Штайнер); засіб творчої самореалізації (І. Барановська, А. Зайцева, Н. Мозгальова, О. Реброва, О. Щолокова).

Мета статі – розкрити особливості творчої самореалізації молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Проблема творчої самореалізації особистості складна і багатогранна. Її вивченням займаються представники різних наукових шкіл. Однак до сих пір не існує єдиної концепції самореалізації, адже одні вчені вважають самореалізацію явищем, інші – процесом, потребою чи властивістю. Ми погоджуємося з думкою вчених, що самореалізація – це здатність людини пізнати себе і здійснити своє покликання. Кожна людина має потребу у самореалізації, однак не всі усвідомлюють її значення.

Автор теорії потреб А. Маслоу вважав, що люди часто відмовляються від можливостей самореалізації й тому не такі щасливі, якими могли б бути, адже якість нашого життя безпосередньо пов'язана із задоволенням вищих потреб, зокрема потреби у самореалізації. Мистецтво самореалізації – це здатність усвідомити і реалізувати свій особистий потенціал, спроможність жити

динамічно і натхненно, рости, розвиватись, удосконалюватися, рухатись уперед, ставити перед собою амбітні цілі й досягати їх, долаючи перепони, знаходячи оптимальні рішення для себе й оточення.

На думку психологів, самореалізація можлива, коли людина визначила шляхи особистісного розвитку і самовдосконалення. Стратегія самореалізації має п'ять складових: самопізнання і самооцінка, самовизначення, саморегуляція, самоосвіта, самовиховання.

Творча самореалізація молодшого школяра відбувається у новій соціальній ситуації – дитина піддається впливу однолітків і першого вчителя. Зі вступом до школи суттєво змінюється ставлення школяра до власного «Я». Усвідомлюючи особливу важливість навчальної діяльності (яка в цей період є провідною), молодший школяр прагне переосмислювати власне «Я», яке піддається соціальним впливам. Він усвідомлює, що зобов'язаний вчитися й у процесі навчання змінювати себе, привласнюючи суспільні знаки (мова, цифри, ноти й ін.), узагальнені поняття, знання та ідеї, що привнесені із суспільного оточення. Водночас він усвідомлює, що відрізняється від інших і переживає унікальність власного «Я», прагнучи утвердити його серед дорослих і однолітків. Творча самореалізація здійснюється на всіх етапах навчання дитини у школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання, добираються відповідні методи навчання та виховання.

Аналіз наукової педагогічної літератури дозволив виділити кілька умовних етапів підготовки молодших школярів до творчої самореалізації: *перший етап* – формування перших уявлень про творчість взагалі, про світ творчості; *другий етап* – пізнання творчої діяльності «на дотик», знайомство й практичні навички творчості; *третій етап* – накопичення знань про безмежність творчості довкола, аналіз творчих технологій, закріплення спостережень у навколишньому середовищі; *розширення світогляду природи*; *четвертий етап* – розпізнання творчого виховання, формування творчої свідомості.

Як зазначає І. Барановська, творча самореалізація є складним, свідомим, особистісним процесом, який забезпечує активність, самостійність особистості, його адаптованість в умовах навчальної діяльності, мобілізацію на якісний розвиток та втілення у музичній діяльності свого творчого потенціалу [1, с. 8]. На нашу думку, творча самореалізація молодших школярів – надзвичайно складна форма творчої активності, що породжує необхідність розкриття своїх природних задатків та розвиток творчих здібностей.

Доступною та природною формою навчання є ігрова діяльність, що усуває авторитарність у стосунках учитель – учні, створює особливу атмосферу емоційного піднесення та інтересу до самостійного пізнання. На уроках

музичного мистецтва корисно проводити музично-дидактичні ігри, котрі сприяють розвитку музикальності учнів, дозволяють проявити творчі нахили, оцінити плоди власної музичної творчості. Розглянемо низку музичних ігор, що розширюють музичні знання учнів, сприяють розвитку музично-творчих здібностей, спонукають до творчих дій та самореалізації.

Гра «*Музичний годинник*»: на годинниках зі стрілкою закріплено прозорі кишені, на яких зображені символи до основних музичних жанрів (пісня, танець, марш). Учні вишуковуються у команди перед своїм годинником. Потрібно визначити жанр музичного твору, що лунає та покласти картку у відповідну кишеню. Свою відповідь можна супроводжувати відповідними до музичного твору рухами.

Гра «*Музичний магазин*» спрямована на розвиток музичного слуху та закріплення знань про види та групи музичних інструментів та їх тембри. На дошці закріплені картки із зображенням музичних інструментів. У музичному магазині по черзі звучать мелодії голосів музичних інструментів (фортепіано, сопілка, барабан, скрипка, бандура, труба, бубон, саксофон і т.п.). Учень, який перший впізнав тембр інструменту та вірно вказав назву отримує бал. Додатковий бал додається у разі, коли школяр визначає групу (струнні, духові, ударні) музичних інструментів.

Гра «*Чарівна музична квітка*». На дошці закріплена квітка із пелюстками-кишенями. Поряд розташовано картки із зображенням сонечка, хмарки, дощу, маленьких та великих дзвоників, метелика, літака, ракети тощо. Учні уважно слухають музичний твір чи його уривок, по завершенні звучання, обирають необхідну картку та вкладають у кишеньку квітки. Свою відповідь учень обґрунтовує, вказуючи засоби музичної виразності, що створили характер твору.

Гра «*Запитання – відповідь*» – гра на розвиток вокальних навичок та імпровізації. Вчитель проспівує питання до класу, а учень також проспівує свою відповідь. У формі такої гри можна проводити вітання із учнями на початку уроку, опитування, вести діалог, тощо.

Гра «*Знайомство*» сприяє розвитку навичок мелодичної та ритмічної імпровізації. Вчитель звертається до учнів, проспівуючи питання, наприклад: «Як тебе звати?». Учень у відповідь проспівує своє повне або неповне ім'я. Регулярне залучення до гри на кожному уроці по відповіді учня дозволяє визначити його настрої та самопочуття, водночас збагачує музичний досвід учнів створення імпровізацій, адже кожен раз ім'я проспівується по-новому. Коли у класі є учні з однаковим ім'ям є можливість більше варіантів імпровізацій.

Корисною для розвитку мелодійного слуху, формування навичок чистоти інтонування школярів є гра «Музична драбинка». Для гри потрібен комплект карток із сходинками: картка 1 – намальовано три сходинки вгору (послідовно), картка 2 – чотири сходинки вгору, картка 3 – п'ять сходинок вгору, картка 4 – три сходинки вниз, картка 5 – чотири сходинки вниз, картка 6 – п'ять сходинок вниз, картка 7 – три сходинки вгору (з інтервалами, наприклад терція), картка 8 – три сходинки вниз (теж з інтервалами). Учитель програє на інструменті різні мелодичні малюнки, учні їх впізнають і показують на картках; за другим повторенням учні можуть їх проспівувати.

Гра «Музичне слово». Неабиякий інтерес виявляють молодші школярі до цієї гри, адже потрібно напружити уяву, проявити кмітливість та творчість самостійно ритмізуючи слова чи словосполучення та створюючи його мелодійне звучання за допомогою довгих (І – та) і коротких (ІІ – ті-ті) звуків. Наприклад: сонечко світить (І ІІ ІІ) або сонечко встає (ІІ ІІ).

Висновки. Таким чином, застосування музичних ігор на уроках мистецтва дозволить розкрити творчий потенціал учнів, активізує потяг до пізнання музичного мистецтва, розвиває музичні та творчі здібності, створює простір для творчої самореалізації.

Література

1. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / І. Г. Барановська ; наук. кер. О. П. Щолокова ; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2007. – 20 с.
2. Демченко О.П. До проблеми використання понять «обдарована дитина» і «дитяча обдарованість» у психолого-педагогічному дискурсі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук.пр. -Випуск 51. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. С.137-143.
3. Музично-дидактичні ігри. URL: <https://sites.google.com/site/bojkonataliya2/muzicno-didacticni-igri> Дата звернення 05.02.2020

О. Богачук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Т. Коваль

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Формування національної культури молодших школярів набуває першочергового значення в умовах розбудови незалежної